

LAXFISKE MED KROK VID BORNHOLM

af fiskeriuppsyningsmannen på Bornholm, Kandidaten

Andreas Otterström.

Förord af Fiskeriinspektören. Laxfiske med långref, hvilket i stor utsträckning bedrifves i sydliga delen af Östersjön, är så godt som okänt hos oss. Enskilda personer hafva väl här och där vid våra kuster intresserat sig för och experimenterat med långrefsfiske efter lax samt äfven erhållit relativt goda resultat, men någon större utbredning har detta fiske dock ej erhållit; de egentliga fiskarena idka så godt som alls icke laxfiske med krok och långref i hafvet. Orsaken härtill är ej att söka så mycket i bristande intresse, som i obekantskap med metoderna för detta fiskesätt; fiskarena känna ej ens till att långrefven efter lax bör utsättas flytande vid vattenytan. Under senast förflutna år har fiskeriinspektören fått emottaga ett flertal bref af fiskare från särskilda orter vid vår kust och från skärgården med förfrågningar om möjligheterna och sättet för ett rationellt laxfiske med långref. På fiskaremötet i Mariehamn sommaren 1906 var frågan äfven uppe och föremål för diskussion. Fiskeriinspektören var då i tillfälle att meddela fiskarena, att han hade för afsigt att under sommaren 1907 på de orter, där intresse för saken förefanns, verkställa fiskeförsök efter lax med långref och att han gått i författning om att från Bornholm, där ett indrägtigt fiske efter lax med långref idkas, införskaffa såväl modellredskap för laxfångst som beskrifning öfver sättet för fiskets idkande, hvilken

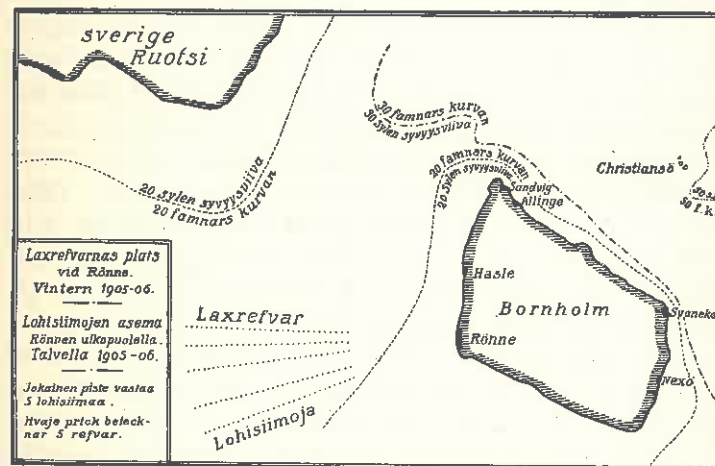
redogörelse komme att tryckas i Fiskeritidskriften. Det är denna utlofvade beskrifning öfver laxfiske i hafvet med långref som nu publiceras här. Tidskriften har haft förmånen att erhålla denna beskrifning af en fackman, fiskeritillsyningsmannen på Bornholm, kandidat Andreas Otterström, som välvilligt ställt sin penna till Fiskeritidskriftens tjänst. Vi äro öfvertygade om, att hvarje praktisk fiskare, som har kandidat Otterströms beskrifning att hålla sig till, skall kunna både förfärdiga de för fisket behöfliga redskapen och verkställa fiskeförsök. En fullständig, från Bornholm anskaffad modell-långref för lax finnes dessutom alltid till påseende på Fiskerimuseet i Helsingfors, Helenegatan N:o 5. Det är ju ej sagdt, att fisket genast skall lyckas. Ingen födes mästare, säger ordspråket; man finner ej genast de för fisket tjenligaste platserna och den lämpligaste tiden för fisket är ju ännu obekant hos oss. Resultatet af de med fiskeriångbåten verkställda laxfiskeförsöken komma att publiceras i Fiskeritidskrift för Finland.

* *

En tidig vintermorgon, då nattens mörker just höll på att vika, begaf jag mig ned till hamnen i Rönne, för att med en af de däckade fiskebåtarna fara ut till laxrefvarne. Några af farkosterna hade redan lagt ut och jag påskyndade därför mina steg för att ej komma för sent. Då jag nådde hamnen, träffade jag på tre fiskare, som just höllo på att breda ut sina sillnät till torkning. De hade haft nät ute i närheten af hamnen, för att skaffa sig beten till laxkrokarne, men fångsten hade varit obetydlig — endast en half val (= 40 stycken). Detta var visserligen ganska litet för de 150 laxkrokar, som de hade utsatta, men — litet är ju bättre än intet. Fiskarena stego ombord och his-

sade segel. Jag bad om lof att få följa med och snart sköt båten ut från hamnen, ut i den ljusnande morgonen.

Den båt, i hvilken jag befann mig, var af den vanliga typ, som de Bornholmska fiskarena använda vid fiske efter lax om vintern (se figuren). Dessa båtar hafva en dräktighet af c. 8—10 tons. Deras längd är c. 30—36 fot (c. 10—12 meter). De äro däckade med kajuta akterut, med lastrum för

redskap och fångst midskepps akterom masten och med rum för segel och tågverk för om masten. De hafva alla ganska höga skifbord, af c. 1 alns (c. 60 cent.) höjd. Riggen består af en mast, storsegel med gaffel men utan bom, toppsegel, fock och klyfvar, som kan utsättas på en lösttagbar klyfvarbom. Dessa båtar äro goda sjöbåtar, och det är äfven denna egenskap, på hvilken man har lagt största vigten vid deras konstruktion. Den korta och breda formen gör, att de vända särdeles väl och att de manövrera raskt och säkert, hvilket är af stor betydelse vid vitjningen af laxfångstredskapen.

Medan jag gjorde mig bekant med min tillfälliga bostad och diskuterade dess egenskaper med fiskarena, hade vi nått ett godt stycke ut på hafvet. På ett afstånd af c. 2 mil (8 kvartmil) från land stod den första refven, och de öfriga följde därpå i rät ordningsföljd utåt, med ett inbördes afstånd af c. 160 meter. Då refvarna inalles voro 150 stycken, befann sig den yttersta således 5 mil från Bornholms kust, midtemellan Rönne och Ystad.

Laxrefvarna börjar man sätta ut vid årets slut, helst då god vind blåser och det är en klar dag, som gör det lätt att iakttaga landmärkena. Hvarje båt håller sitt bestämda kompass-streck, så att refvarne sprida sig solfjäderformigt ut i hafvet. Deras plats vid Rönne under vintern 1905—1906 ses på vidstående karta. Vid Rönne utsättes alla refvar på ungefär samma djup, nämligen c. 22—25 famnar. På ostsidan af Bornholm utsätts de på ända till 40—50 famnars vatten.

Hvarje enskild ref är fäst vid bottnet med en sten (fig. 9) och härifrån löper refven upp till en lyftfylld glaskula (fig. 6). Denna kula är fastgjord så långt ned på refven, att den håller sig ungefär 2 famnar under vattenytan. Från glaskulan fortsättes refven till en tråkloss, kallad »kobben» (fig. 1), hvilken flyter på vattenytan och göres lätt synlig genom att den är målad röd och hvit. Refven är ej direkt fästad vid »kobben», utan vid en sammanbunden vidja (fig. 2), som är stucken genom ett hål i »kobbens» ena ända. Dessutom finnes mellan »kobben» och refven en lekare (fig. 3), som hindrar refven att sno sig, då »kobben» svajar för strömmen.

Från den nu beskrifna, af ett tjockare material förfärdigade delen af refven utlöper, ett litet stycke från »kobben» den 24—36 famnar långa egentliga linan »lænken» (fig. 11), som hålles flytande i

vågrät ställning längs vattenytan af tre korkflöten: hufvudflötet (fig. 12), mellanflötet (fig. 13) och ändflötet (fig. 15). Alla dessa flöten befinna sig på samma afstånd från hvarandra. Ungefär $\frac{1}{2}$ fot från ändflötet befinner sig på refven dessutom ett helt litet flöte, det s. k. »hjälpflötet» (fig. 14), hvars ändamål är att hindra att tafsens (fig. 16) med kroken (fig. 18) skall sno sig kring refven. Tafsens är nämligen fästad under ändflötet. Dess längd är 2 famnar och slutar med en stålkrok. Ungefär 4 tum ofvanför kroken är på tafsens fastgjordt ett litet kägelformadt blysänke (fig. 17). Kroken fästes vid tafsens med ett kring krokens nedre del kringviradt segelgarn; virningen fortsättes uppåt längs tafsens ända till litet öfver blysänket. Ofta fästes ännu en krok på samma sätt under hufvudflötet, ja t. o. m. under mellanflötet.

De särskilda delarna af laxrefvarna vid Bornholm hafva nu för tiden följande dimensioner:

Stenen väger 40—50 skålpund.

Refvens (d. v. s. den af tjockare material gjorda, från bottnet till »kobben» räckande refvens) längd är 10—12 famnar större än djupet på utsättningsplatsen. Till refven begagnas 2-slaget fyragarns tåg af renhäklad rysk hampa. Refvens nedersta del »bottenrefven» (fig. 8), som räcker upp till kulan, är vid utsättning på djupare vatten (30—40 famnar) sällan af så tjockt material som dess öfre del, som löper från kulan till »kobben», och som kallas bukten, i det att bottenrefven väger $\frac{1}{2}$ skålpund per 10 famnar, medan bukten väger 1 skålpund per 10 famnar. Vid Rönne, där refvarne utsätts på c. 22—25 famnars vatten, begagnas samma slags tågverke till både bottenrefven och bukten, nämligen sådant som väger $\frac{3}{4}$ skålpund per 10 famnar.

Kulan bör rymma 2—3 liter, på stora djup intill 4 liter luft. Kulorna köpas vid glasbruken för ett pris af 33 öre för kulor af 2 liters och 40—45 öre för kulor af 3 liters rymd.

»Kobben» består af en 3 fot lång granklabb med en tjocklek af 3×3 tum.

Lekandena förfärdiga fiskarena själfva af ask- eller björkträd.

Själfva linan, som löper horisontalt med vattenytan, är 24—36 famnar lång, af 2-slaget bomullsgarn (21-trådigt, N:o 12); tidigare användes hampgarn.

Tafsarna äro c. 2 famnar långa, af fint treslaget, extra segelgarn (»Patent Zwirn»); den från hufvudflötet utgående tafsens af 3-trådigt garn N:o 13, den från ändflötet utgående af 3-trådigt N:o 16.

Flötena äro af kork och af storleken c. 4×5 tum. Hjälpflötet är c. 1 $\frac{1}{4}$ × 1 $\frac{1}{4}$ tum.

Blysänkena stöpa fiskarena oftast själfva; de väga ungefär $\frac{1}{30}$ skålpund per stycke.

Krokarne äro något olika. En god sort är t. ex. »Conger Hooks N:o $\frac{8}{0}$ ».

Refven färgas med koltjära, resten af redskapet med blanktjära.

Förrän vi togo itu med den första linan, hade vi undersökt ett sillnät, som var utsatt strax innanför refven. Det finnes då och då sill härute, och vi skulle behöft öka vårt förråd af sill, för att hafva tillräckligt med beten. Nätet var emellertid denna gång alldeles »svart.» Vi började då vitjningen af linorna den ena efter den andra, noggrant spejande efter kobbarne. Dessa stodo ju i en linie utåt hafvet, såvida de ej rubbats ur sin plats genom påsegling eller vid själfva vitjningen. Då och då saknades en kobbe, som rifvits bort af en ångare.

De tre fiskare, som utgöra båtens besättning, hafva fördelat arbetet sig emellan sålunda, att en med en 4 aln lång krokliknande hake står färdig att fånga linan i närheten af ett af flötena, för att därpå hala in på den fria ändan af linan och räcka kroken till sin kamrat. Denne har under tiden ställt i ordning en sill genom att afskära stjerten litet under roten af fenan och genom att göra ett litet snitt vid tarmöppningen, hvarigenom det blir möjligt att genom ett raskt ryck aflägsna tarmen, som lätt utdrages genom den sålunda åstadkomna öppningen. Sillen hålles nu i den venstra, litet krumböjda handen, med stjertändan mot fingerspetsarna, kroken trädes med högra handen från stjerten längs med sillen på venstra sidan under skinnet, så att spetsen af kroken kommer ut litet framom midten af fisken. I det sillen nu vrides ett halft hvarf rundt trädes krokens spets in i hufvudet litet under venstra ögat (fig. 19). Det hela är ett ögonblicks verk. Ifall gammalt bete finnes på kroken, aflägsnas detta naturligtvis först. Har en lax tagit på, ja, då riktas hela intresset på att söka få laxen väl ombord. En ännu levande lax för ett vildt lif, och man får taga in och åter gifva ut af linan flere gånger, förrän man lyckas få laxen så nära båten, att den kan huggas med en huggkrok. Oftast är laxen emellertid död, isynnerhet om flere dagar förflutit sedan krokarna sist blefvo vitjade.

Det är ej hvarje dag möjligt att komma ut till refvarne. Vintertiden är stormig och dagarna korta. Kunna fiskarena dessutom ej skaffa sig färska beten, så draga de sig mången gång för att göra den långa resan, som dessutom ofta illa lönar deras ansträngningar. I kallt vatten, isynnerhet något längre fram på vintern, kan laxen hålla sig frisk under en längre tid.

I fall en stor lax tagit på kroken, ser man det redan på håll däraf att kobben reser sig lodrätt upp i vattnet. Det inger fiskaren nytt mod och en glad stämning, när en lax på 20—40 skålpund lyckligt bragts ombord. Priset är oftast c. 1 krona 50 öre (c. 2 mk 10 penni) per skålpund, så att hvar och en af de tre fiskarena får sin goda del af fångsten.

Alla öfverraskningar äro ej af angenäm art. Ofta hafva förbipasserande ångbåtars propellrar afslitit kobben, och hvar refven då befinner sig, blir oftast en hemlighet för alltid. Strömmen oklarar äfven i någon mån linorna. Bland det allra förtretligaste är dock att finna endast ett stort laxhufvud på kroken, en lemning efter sälens måltid.

Den af fiskarena som sitter vid rodret, har ej den lättaste platsen. Han skall kunna manövrera väl, ty under hela tiden vitjningen pågår är båten under segel. Endast då det är en stor lax på kroken, tages föcken ned, och då iakttages den allra största försigtighet.

Den sista linan är nu vitjad. Vi ha satt färsk sill på så många krokar, som sillen räckt till. Med en vacker lax ombord, bär det nu af mot Rönne. Matsäcken tages fram och senare tändas piporna. Medan aftonen inbryter, får jag mig till lifs en pratstund med fiskarena, som förtälja om forna dagar, då det var ett mycket mera gifvande laxfiske vid Bornholm. Då kunde fisket efter lax med krok fortsättas inemot midsommaren, under det att redskapen nu upptagas i mars—april månad.

Andreas Otterström.

